

Становништво Србије – динамика и структуре

Уредник
Владимир Никитовић

Попис становништва, домаћинстава
и станова 2022. године

Србија
ПОПИС 2022

Београд, 2025.

Становништво Србије – динамика и структуре

Уредник
Владимир Никитовић

Београд, 2025.

Попис становништва, домаћинстава и станова 2022. године

Становништво Србије – динамика и структуре

Издаје и штампа: Републички завод за статистику, Београд, Милана Ракића 5

Одговара: Бранко Јосиповић, в. д. директора

Аутори: др Иван Маринковић, др Марко Гаљак, др Владимир Никитовић, др Ивана Магдаленић,
др Јелена Деспић, мср геогр. Милена Секулић

Рецензенти: др Мирјана Бобић, др Даниела Арсеновић, др Петар Васић

Лектура: Емилија Бацковић

Израда карата: Милутин Раденковић, Алекса Стевановић

Припрема за штампу: Одељење за развој, припрему и визуелизацију статистичких аутпута

Ова публикација објављена је уз финансијску помоћ Европске уније. За садржину ове публикације искључиво је одговоран Републички завод за статистику и та садржина нипошто не изражава званичне ставове Европске уније.

© Приликом коришћења података објављених у овој публикацији обавезно је навођење извора.

ПРЕДГОВОР

Републички завод за статистику објављује посебну тематску студију под називом „Становништво Србије – динамика и структуре“, коју потписује шесточлани ауторски тим Центра за демографска истраживања Института друштвених наука, под руководством уредника студије, научног саветника др Владимира Никитовића.

За потребе израде ове аналитичке студије, која је базирана на резултатима Пописа становништва, домаћинства и станова 2022. године, али и на резултатима раније спроведених пописа у Републици Србији, Републички завод за статистику је, по посебним захтевима аутора, извршио додатну обраду пописне грађе.

Резултати Пописа 2022. и претходних пописа доступни су у електронској форми, на интернет страницама: stat.gov.rs и popis2022.stat.gov.rs. Пописи 2002, 2011. и 2022. нису спроведени на територији АП Косово и Метохија.

У Београду, 2025.

В. д. директора
Бранко Јосиповић

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	3
УВОДНА РЕЧ УРЕДНИКА	7
EDITOR'S INTRODUCTION	9
1. Популациона динамика у Републици Србији у међупописном периоду 2011–2022.	11
1.1. Методолошке напомене	12
1.2. Промена укупног броја становника	13
1.3. Витални догађаји	16
1.4. Миграције	18
1.5. Међународне миграције	23
1.6. Најважнија запажања у кретању становништва Републике Србије	24
Литература	26
2. Старосно-полна структура становништва Републике Србије	27
2.1. Полна структура становништва	27
2.2. Старосна структура становништва	32
2.3. Демографско старење становништва	38
2.3.1. Основни индикатори	38
2.3.2. Последице демографског старења	44
Литература	46
3. Образовање у Републици Србији	48
3.1. Преглед литературе	48
3.2. Како меримо образовање?	49
3.2.1. Старосно-полни обрасци образовне структуре становништва	50
3.3. Рангирање општина по образовању	54
3.4. Главни закључци	56
Литература	57
Прилог	59
4. Кохортни фертилитет жена и мушкараца у Републици Србији	62
4.1. Показатељи завршеног фертилитета	63
4.2. Завршени фертилитет и просечна старост при уласку у родитељство.	65
4.2.1. Разлике између региона и типа насеља	66
4.3. Просечна старост при уласку у родитељство према броју живорођене деце	68
4.4. Интергенезички интервали према броју живорођене деце	70
4.5. Завршени фертилитет према реду рођења детета	73
4.5.1. Доприноси промена у стопама заснивања и проширења породице ...	74
4.6. Утицај образовних промена на завршени фертилитет – регионални аспект ..	76
4.6.1. Промене образовног састава по кохортама	76
4.6.2. Завршени фертилитет према образовним нивоима	78

4.7. Уместо закључка	81
Литература	82
5. Мигрантске карактеристике становништва Републике Србије	84
5.1. Аутохтоно и мигрантско становништво	84
5.2. Мигрантско становништво према пореклу и времену досељења	86
5.3. Становништво досељено у међупописном периоду 2011–2022.	88
5.3.1. Структура досељених према старости и полу	92
5.3.2. Структура досељених према образовању и економској активности	97
5.3.3. Структура досељених према држављанству	99
Литература	102
6. Домаћинства Републике Србије	103
6.1. Број и просечна величина домаћинстава	103
6.2. Самачка домаћинства	105
6.2.1. Број самачких домаћинстава и удео у укупном броју домаћинстава ...	105
6.2.2. Пол и старост лица у једночланим домаћинствима	107
6.3. Старачка домаћинства	108
6.3.1. Старачка домаћинства према величини	108
6.3.2. Лица у старачким домаћинствима према полу, типу насеља и величини домаћинства	109
6.4. Домаћинства према породичном саставу	112
6.4.1. Породични састав	112
6.4.2. Породична домаћинства	113
6.4.3. Породице према саставу	113
6.5. Породице брачних парова	116
6.5.1. Породице брачних парова са децом и без деце према типу насеља ...	116
6.5.3. Структура деце према старости у породицама брачних парова са децом	118
6.6. Породице ванбрачних парова	118
6.6.1. Породице ванбрачних парова према типу насеља	119
6.6.2. Структура породица ванбрачних парова према броју деце	120
6.6.3. Структура деце према старости у породицама ванбрачних парова са децом	121
6.7. Домаћинства према старости и полу носиоца домаћинства	122
Литература	124
7. Становништво Републике Србије у иностранству	125
7.1. Кретање броја грађана Републике Србије у иностранству	126
7.2. Миграциона обележја и просторна дистрибуција грађана Републике Србије у иностранству	128
7.3. Главне карактеристике грађана републике србије у иностранству	135
7.3.1. Етнички састав становништва Републике Србије у иностранству	135
7.3.2. Старосно-полни састав становништва Републике Србије у иностранству	138
7.3.3. Образовни састав становништва Републике Србије у иностранству	140
Литература	144
О ауторима	145

Др Јелена Деспић*

5

Мигрантске карактеристике становништва Републике Србије

5.1. АУТОХТОНО И МИГРАНТСКО СТАНОВНИШТВО

Лица која се нису никад селила, односно која од рођења живе у истом месту (аутохтоно становништво) према резултатима Пописа 2022. чине већину становништва Републике Србије, 3,55 милиона, односно 53,5%. Мушкарци су знатно бројнији и чине 61,5% становништва које се никад није селило. У односу на претходни попис (табела 5.1), пад апсолутног броја је био за скоро 400 хиљада лица, што је више него троструко веће смањење него између 2002. и 2011. године (Никитовић и др., 2015). Такође, када се упореде подаци два последња пописа, уочава се да је пад апсолутног броја лица која се никад нису селила у истом периоду нешто већи (индекс 0,90) у односу на пад броја укупног становништва Републике Србије (индекс 0,92). Код становништва које је у току свог живота барем једном променило насеље становања у исто време је забележено повећање удела са 45,0% на 46,5% и видан пад обима, од 145 хиљада лица (индекс 0,96).

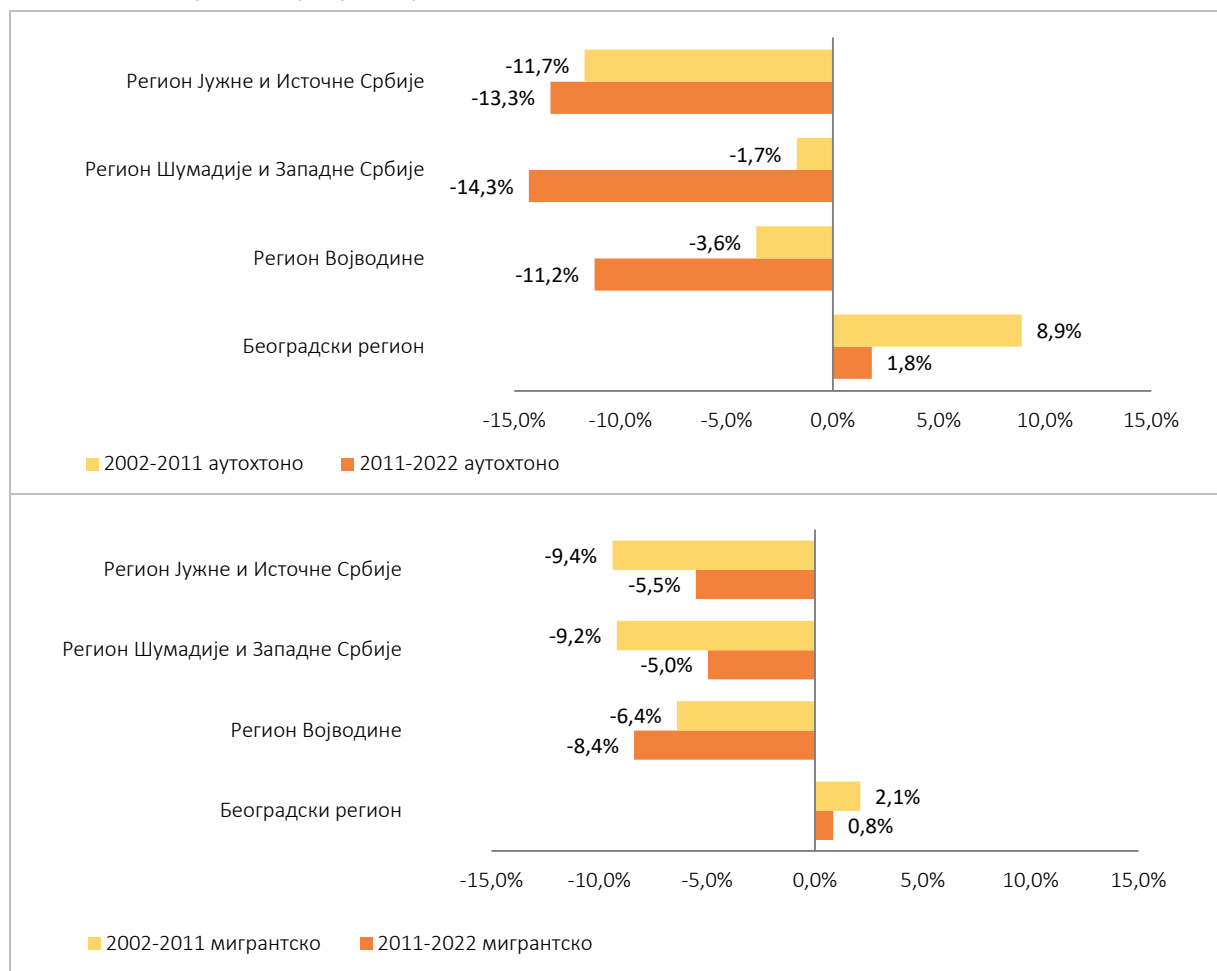
Табела 5.1. Аутохтоно и мигрантско становништво, 2011–2022, Република Србија, по регионима

Регион	2011					2022				
	укупно	аутохтоно		мигрантско		укупно	аутохтоно		мигрантско	
		број	%	број	%		број	%	број	%
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	7186862	3949797	55,0	3237065	45,0	6647003	3554904	53,5	3092099	46,5
Београдски регион	1659440	799649	48,2	859791	51,8	1681405	814401	48,4	867004	51,6
Регион Војводине	1931809	1039953	53,8	891856	46,2	1740230	923177	53,0	817053	47,0
Регион Шумадије и Западне Србије	2031697	1191520	58,6	840177	41,4	1819318	1020872	56,1	798446	43,9
Регион Јужне и Источне Србије	1563916	918675	58,7	645241	41,3	1406050	796454	56,6	609596	43,4
Регион Косово и Метохија	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

* Виши научни сарадник у Институту друштвених наука – Центар за демографска истраживања, Београд;
<https://orcid.org/0000-0002-3947-9974>

Супротно тенденцијама регистрованим у пописима у другој половини прошлог века, када су и обим и удео мигрантског становништва расли, у последње две деценије забележени су супротни трендови (графикон 5.1). Све израженији пад броја млађег средовечног мигрантског становништва, који је регистрован и у претходном међупописном периоду, односно изразито старење становништва и дугорочан тренд снижавања нивоа рађања, у посматраном међупописном периоду се врло негативно одражавају на анализирана миграторна кретања. И на регионалном нивоу се у последњем међупописном периоду уочава интензитет тих промена. Позитиван миграциони баланс је регистрован само у Београдском региону. То је, такође, био случај у прошлом попису, с тим што је у овом попису он знатно смањен (графикон 5.1).

Графикон 5.1. Релативна промена величине аутохтоног и мигрантског становништва, 2002–2011. и 2011–2022, Република Србија, по регионима

5.2. МИГРАНТСКО СТАНОВНИШТВО ПРЕМА ПОРЕКЛУ И ВРЕМЕНУ ДОСЕЉЕЊА

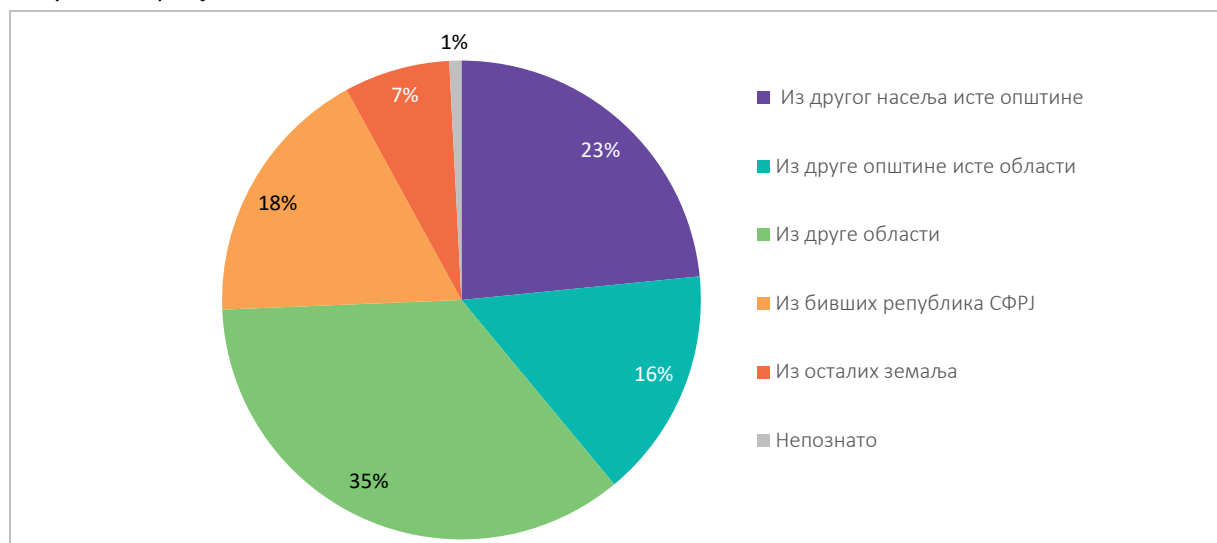
Пописни подаци о мигрантском становништву које је ушло у контингент присутног становништва односе се на досељено становништво, односно на карактеристике последњег пресељења. Подаци се односе на две врсте досељења, спољна – досељено становништво из иностранства, и унутрашња – пресељења унутар Републике Србије. Унутрашње миграције су подељене, односно приказују се кроз следеће категорије досељења: локалне миграције, односно пресељења између насеља у оквиру исте општине, пресељења између општина у оквиру исте области, или између различитих области.

У Попису 2022. регистровано је скоро 3,1 милион становника који су се барем једном преселили током живота. Скоро четвртина се доселила из иностранства, и то већина из бивших југословенских република – 768 хиљада (17,1% укупног броја пресељења, и 7,1% из осталих држава). Три од четири регистрована пресељења, 2,32 милиона, спадају у унутрашње миграције (графикон 5.2). Од тог броја, нешто више од половине (51,9%) чине пресељења у оквиру исте области. Остатак су досељења из друге области, која чине више од трећине укупног броја регистрованих досељења (35,4%). У оквиру миграција из исте области, скоро трећина (724 хиљаде, односно 23,4% укупног броја пресељења) досељених је из другог насеља исте општине, а 481 хиљада (15,6% укупног броја пресељења) из друге општине исте области.

Када се у анализу укључи подела насеља према типу (табела 5.2), види се да скоро две трећине укупних пресељења спада у групу пресељења у градска насеља (1,9 милиона, односно 63,5%). Такође, уочавају се одређене раније законитости. Ка градским насељима у највећој мери су усмерени мигранти из удаљенијих подручја земље, односно других области, а на краће дистанце, односно на локална пресељења, тј. у оквиру другог насеља исте општине, становништво из неградских подручја. У односу на прошли попис становништва, али и на претходне пописе, нису забележене битније разлике, а подаци потврђују раније налазе да су унутрашње миграције углавном усмерене на општинске, односно регионалне центре (Стевановић, 2006; Никитовић и др., 2015).

Посматрано по полу, слично резултатима ранијих пописа, већину миграната чине жене (1,8 милиона, односно 59,8%). То је нарочито случај код унутрашњих миграција, где оне чине скоро две трећине регистрованих досељења (62,1%). Њихов удео је најизраженији код локалних миграција, унутар исте општине (65,7%), код укупног броја повратника из иностранства чине тек нешто више од половине (52,9%), а у оквиру категорије досељених из земаља које нису чиниле СФРЈ чине мањину (45,7%).

Графикон 5.2. Мигрантско становништво према подручју из ког се доселило, по Попису 2022, Република Србија

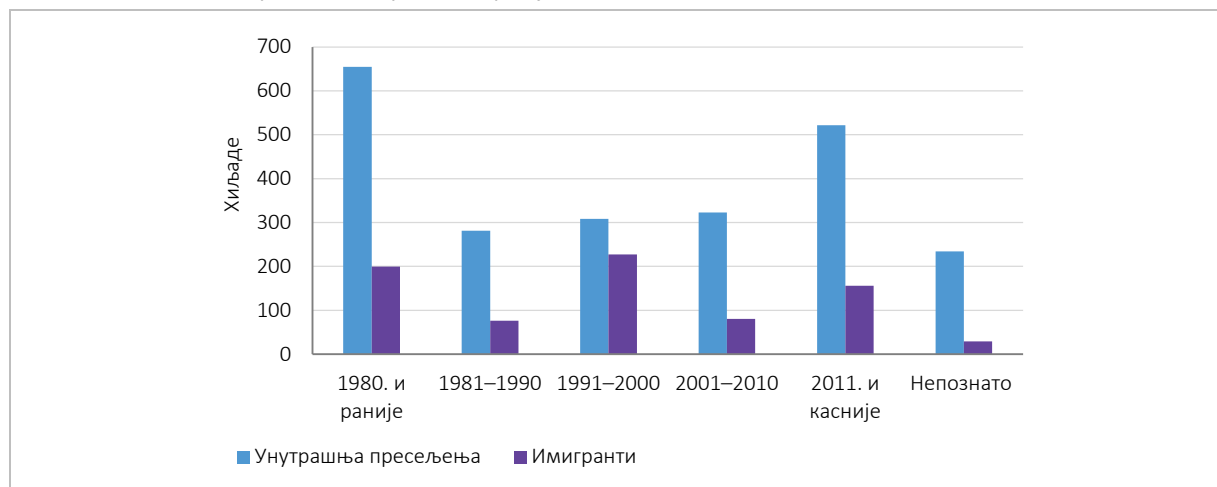
Према уделу мигрантске популације, међурегионалне разлике су присутне, но мање наглашене него у претходном попису (табела 5.1). Највише уделе има Београдски регион (51,6%), вредности за Регион Војводине су тек нешто више од просека за целу земљу (47,0%), а најниже уделе имају Регион Шумадије и Западне Србије (43,9%) и Регион Јужне и Источне Србије (43,4%). Разлике су нешто уочљивије када се унутрашње и спољне миграције посматрају одвојено. У Војводини су наглашенији удели досељених из иностранства у односу на просечне вредности за Републику Србију (34,6% према 24,9%). Они се у великој мери дугују миграцијама из земаља насталих распадом СФРЈ, регистрованих као последње досељење. Ово се нарочито односи на досељења из Босне и Херцеговине и Хрватске. Наиме, на територији Војводине је последњим пописом регистрована скоро половина досељења из иностранства у Републику Србију из ове две земље (203 хиљаде од укупно 434 хиљаде лица, односно 46,8%). Она су највише последица ранијих миграционих таласа из тих подручја, а нарочито током последње деценије 20. века (Лукић, 2015, Никитовић и др., 2015). Унутрашње миграције преовлађују у Региону Шумадије и Западне Србије и Региону Јужне и Источне Србије (83,8% односно 86,1%). Локалне миграције, односно пресељења у оквиру исте општине, најбројнија су у оба региона, и чине 38,0% у Региону Јужне и Источне Србије, а чак 44,3% свих унутрашњих пресељења у Региону Шумадије и Западне Србије. То је знатно више у односу на републички просек (31,2%).

Табела 5.2. Мигрантско становништво према времену досељења и типу насеља (ниво региона), по Попису 2022, Република Србија

	Укупно	1980. и раније	1981- 1990	1991- 2000	2001- 2010	2011- 2015	2016- 2019	2020	2021	До Пописа 2022	Непозната година
РЕПУБЛИКА СРБИЈА											
Укупно	3092099	854270	357543	536124	403484	212954	221838	70852	70932	100833	263269
Градско (%)	63,5	66,9	58,4	63,2	62,8	61,1	62,2	60,4	61,3	64,2	64,6
Остало (%)	36,5	33,1	41,6	36,8	37,2	38,9	37,8	39,6	38,7	35,8	35,4
Београдски регион											
Свега	867004	210720	84540	165269	130894	65750	66944	19748	19157	28694	75288
Градско (%)	80,8	85,5	75,3	80,7	79,0	78,0	78,1	76,3	75,9	80,1	84,5
Остало (%)	19,2	14,5	24,7	19,3	21,0	22,0	21,9	23,7	24,1	19,9	15,5
Регион Војводине											
Свега	817053	222231	82411	162314	105956	57595	64754	21590	22528	31482	46192
Градско (%)	63,4	64,9	58,6	60,6	65,5	64,0	64,3	61,4	63,6	68,2	65,9
Остало (%)	36,6	35,1	41,4	39,4	34,5	36,0	35,7	38,6	36,4	31,8	34,1
Регион Шумадије и Западне Србије											
Свега	798446	234183	107042	120491	94516	48913	49442	16212	16612	21868	89167
Градско (%)	50,3	56,2	47,3	48,7	46,5	44,9	47,0	48,1	48,0	49,1	50,8
Остало (%)	49,7	43,8	52,7	51,3	53,5	55,1	53,0	51,9	52,0	50,9	49,2
Регион Јужне и Источне Србије											
Свега	609596	187136	83550	88050	72118	40696	40698	13302	12635	18789	52622
Градско (%)	56,1	61,8	55,2	55,2	50,8	49,3	51,4	50,3	52,6	50,8	58,6
Остало (%)	43,9	38,2	44,8	44,8	49,2	50,7	48,6	49,7	47,4	49,2	41,4
Регион Косово и Метохија											
Свега	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

Када се миграције посматрају према времену досељења (графикон 5.3), уочава се да Пописом 2022. регистрована досељења из иностранства током последње деценије 20. века чине скоро трећину (227 хиљада, односно 29,6%) укупне имиграције и чак 42,2% укупних досељавања у Републику Србију у том периоду. Њих у највећој мери чине лица из Босне и Херцеговине, Хрватске, као и из других ратом захваћених подручја тадашње Југославије. Од укупног броја Пописом регистрованих досељења свако пето досељење из иностранства (156 хиљада или 20,3%) и скоро свако четврто у оквиру унутрашњих миграција (521,5 хиљада или 22,4%) догодило се у последњем међупописном периоду.

Графикон 5.3. Мигрантско становништво према типу миграција (унутрашње/међународне) и времену досељења, по Попису 2022, Република Србија

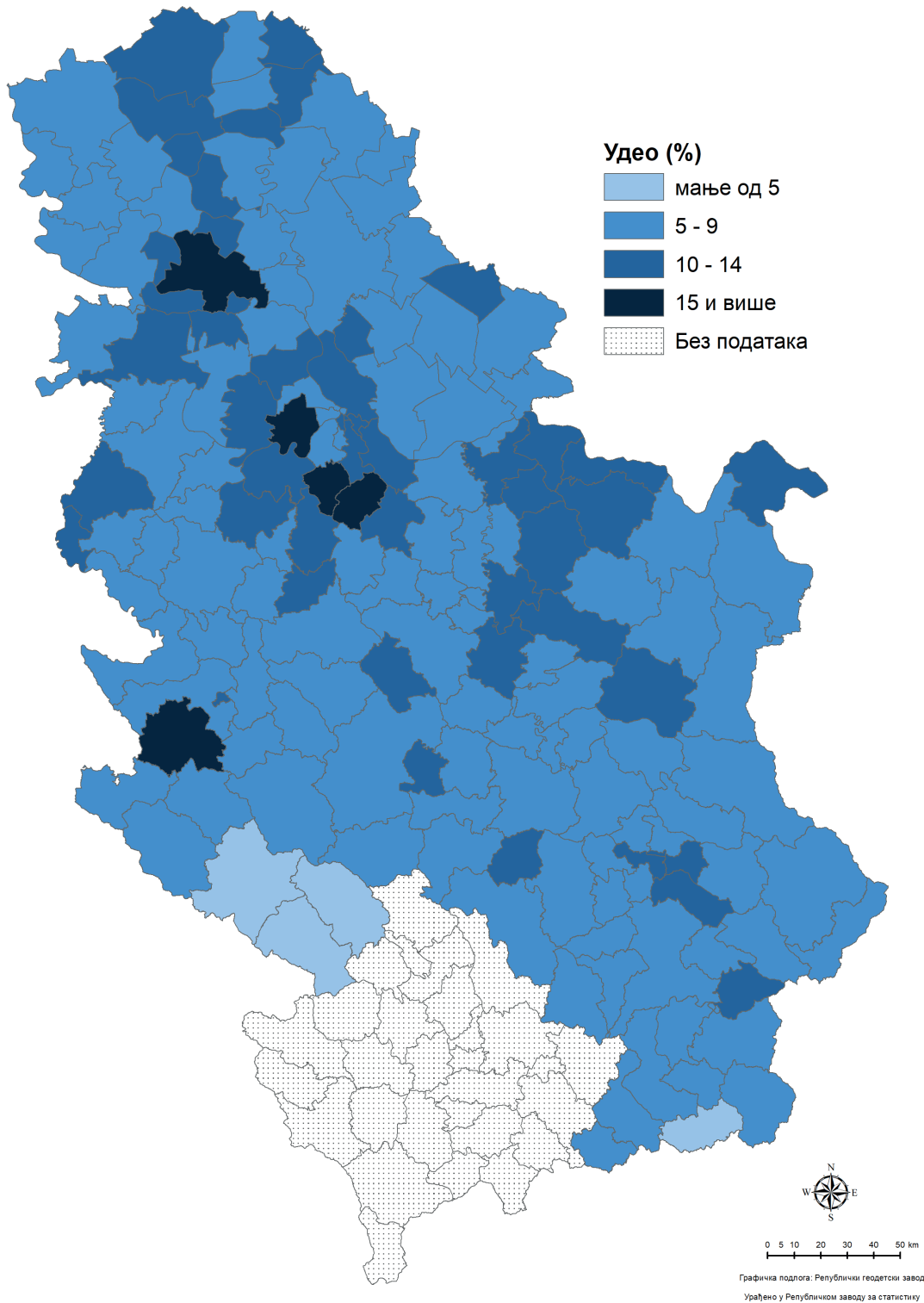

5.3. СТАНОВНИШТВО ДОСЕЉЕНО У МЕЂУПОПИСНОМ ПЕРИОДУ 2011–2022.

Становништво које је досељено у последњем међупописном периоду, односно након 2011. године, анализирано је према најважнијим социодемографским карактеристикама. У том периоду је регистровано да се барем једном преселило укупно 640 хиљада лица. Већина се доселила у Београд (29,4%) и Војводину (29,3%), док су вредности за Регион Јужне и Источне Србије биле најмање (112 хиљада лица или 18,6%). Унутрашње миграције су чиниле 76,7% укупног обима миграција, при чему је удео пресељења у оквиру исте области био нешто већи у односу на миграције између различитих области (51,8 према 46,9%). Највише досељених је регистровано у општинама које гравитирају ка градским центрима или су у њиховом саставу (карта 5.1). Укупно 57 општина је у свом саставу имало више од 10%, а 61 општина има преко 8% досељених у последњем међупописном периоду. У односу на претходни попис становништва (Никитовић и др., 2015), то представља значајан пораст и у увећању удела у укупном становништву општина и у броју општина са високим уделима досељеног становништва са „најкраћим миграционим стажом“ у укупном становништву општине.

Све приградске општине Града Београда (Барајево, Сурчин, Сопот, Гроцка, Обреновац, Лазаревац и Младеновац), као и половина градских општина које се делом или потпуно налазе у ужем градском језгру (Палилула, Вождовац, Звездара, Врачар, Савски венац), имају више од 10% укупног становништва општине које се доселило у периоду између два последња пописа становништва. Општина Барајево има највиши удео на нивоу Републике Србије (17,7%). Поред њих, Град Нови Сад, као и општине Беочин, Сремски Карловци, Инђија и Стара Пазова, које спајају два велика урбана центра, Нови Сад и Београд, имају врло високе уделе анализираних категорија досељених.

Карта 5.1. Удео досељених (%) у периоду 2012–2022. у укупном становништву, према општинама/градовима, по Попису 2022.

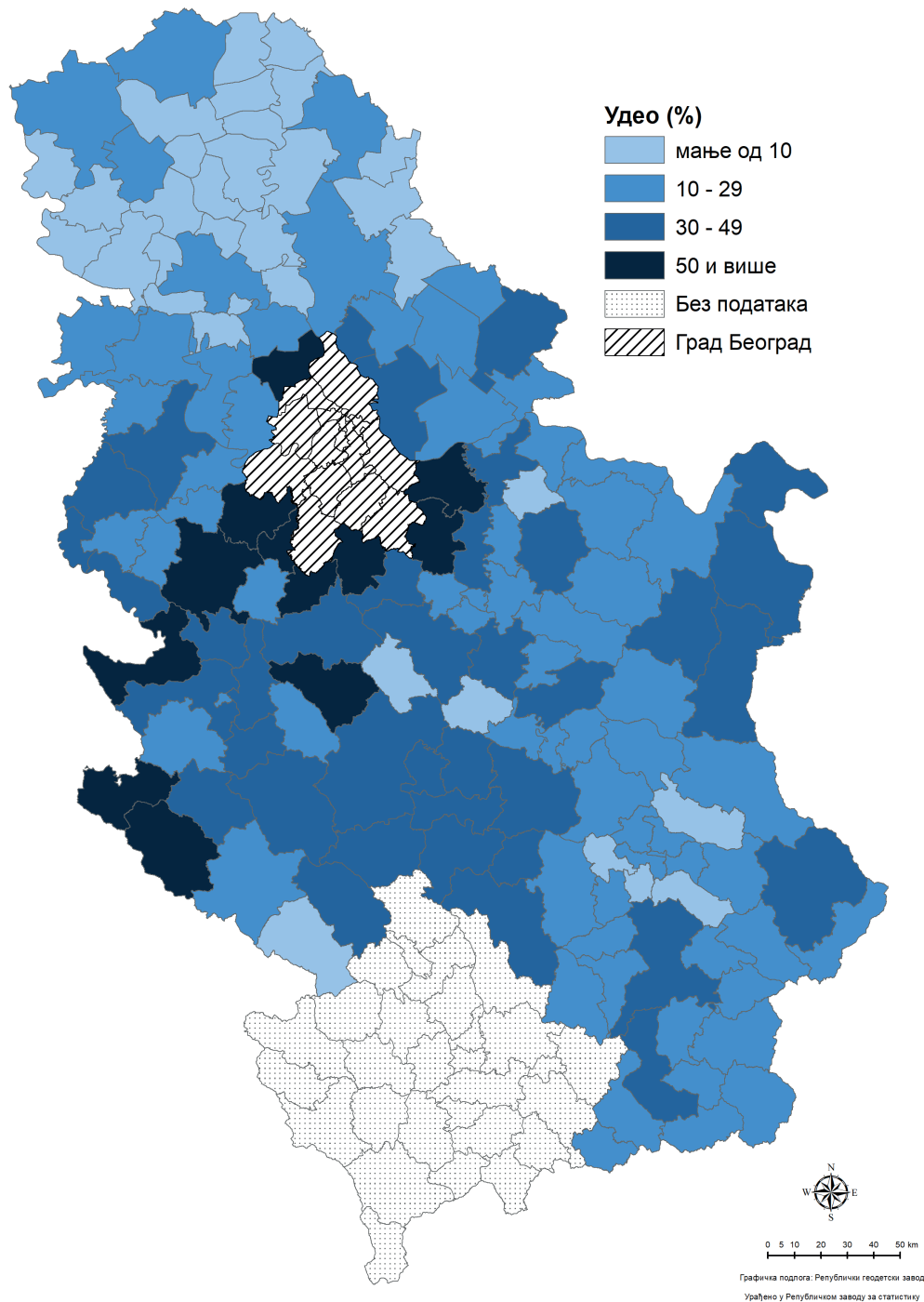
Када се посматра апсолутни број досељених, Нови Сад са скоро 60 хиљада досељених у последњој деценији, београдске општине – Палилула, Вождовац, Звездара, Нови Београд, Земун, Чукарица и Гроцка, као и градови Суботица, Крагујевац и Панчево, у свом саставу имају више од 10 хиљада досељених лица након 2011. године. Све наведене општине и градови, изузев Крагујевца (6,8%), имају високе уделе (9% и више) досељених у укупном становништву општине.

Општине у источној Србији, нарочито делови Подунавске и Браничевске области, које се налазе у најстаријој емиграционој зони (Пенев & Предојевић-Деспић, 2012), такође у укупном становништву имају висок удео досељених након 2011. То су углавном мале општине са високим релативним уделом становништва у иностранству у укупном броју становништва у земљи и иностранству (за више информација видети поглавље седам ове студије) и високим уделом повратника из иностранства, и то углавном из земаља ван подручја СФРЈ, који су се у Републику Србију вратили током последње деценије 20. века. То су општине Велико Градиште, Голубац, Мало Црниће, Петровац на Млави, Деспотовац и Бојевац. Од већих општина у овој групи је општина Пожаревац, коју, поред релативно високог удела повратника из иностранства, карактерише и прилив миграната из Београда, који чине око четвртине међуобласних миграција ка овој општини. Такође, општина Јагодина, у којој је поред сличних карактеристика, између 2011. и 2022. регистрован и знатан прилив миграната из општина са Косова и Метохије.

Београдски регион има највећи број досељених у последњем међупописном периоду (188 хиљада лица). Када се посматрају само унутрашње миграције, и то миграције из једне у другу општину, укључујући миграције из других области.¹⁰ Пописом 2022. је регистровано укупно 120 хиљада лица која су се доселила у Београд након 2011. године. Карта 5.2 на илустративан начин представља порекло досељених лица са тзв. најкраћим мигрантским стажом, и то кроз уделе у укупном броју одсељених из општина/градова у Републици Србији. Поред значаја општина које се граниче са Београдским регионом и из којих се досељава највећи број лица, види се и значај који западни и централни делови Републике Србије имају за демографски потенцијал и социоекономски развитак главног града. Анализа показује значај селективности миграција према географској дистанци. Међутим, анализа потврђује и селективност миграција према различитим карактеристикама миграната и њиховом регионалном пореклу, и указује на значај мигрантских мрежа које се развијају у дужем периоду (Пенев & Предојевић-Деспић, 2012, 2019).

¹⁰ Према методологији пресељењем се не сматра промена адресе у оквиру истог насељеног места. Стога, у Београду нису укључена пресељења из једне централне градске општине у другу.

Карта 5.2. Досељени у Град Београд према њиховом уделу у укупном броју миграната по општинама и градовима претходног становања (%), Попис 2022.

5.3.1. Структура досељених према старости и полу

Укључивање структуре досељеног становништва према старости и полу доприноси бољем разумевању демографског потенцијала анализираних популација. Према Попису 2022, у Републици Србији је регистрована скоро 641 хиљада становника који су се преселили након 2011. године. То значи да се свако пето пописом регистровано пресељење догодило у деценији која је претходила Попису.

Женско становништво је традиционално више укључено у миграциона кретања у односу на мушкарце, што потврђују и подаци последњег пописа. У укупном контингенту досељених после 2011. године жене чине 56,8% укупног броја (табела 5.3).

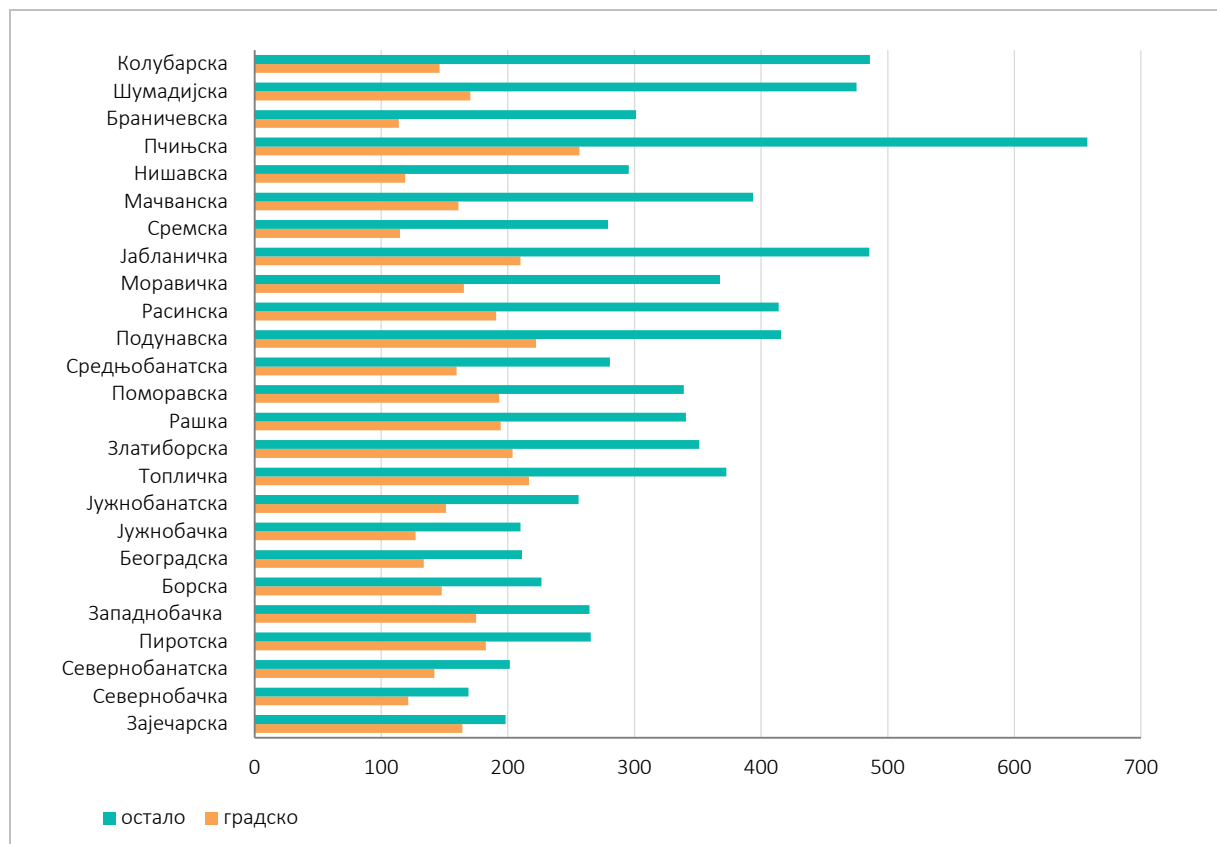
Табела 5.3. Становништво досељено у периоду 2012–2022. према подручју последњег пресељења и полу, по Попису 2022, Република Србија

Пол	Укупно	Досељено са подручја Републике Србије					Досељено из иностранства
		свега	из исте области		из друге области	непозната општина досељења	
			из другог насеља исте општине	из друге општине			
Укупно	640804	491642	145717	108813	230528	6584	149162
Мушко	276593	197171	54084	42041	98095	2951	79422
Женско	364211	294471	91633	66772	132433	3633	69740
Полна структура (%)							
Мушко	43,2	40,1	37,1	38,6	42,6	44,8	53,2
Женско	56,8	59,9	62,9	61,4	57,4	55,2	46,8

Жене доминирају код унутрашњих пресељења (59,9%), а нарочито код пресељења на краће дистанце, односно у оквиру исте области, било да је реч о досељењима из друге општине (61,4%) или другог насеља исте општине (62,9%). Међутим, код досељеног становништва из иностранства, од скоро 150 хиљада, жене чине мањину (46,8%). У поређењу са подацима претходног пописа, уочава се извесно смањење доминације женског становништва у унутрашњим миграционим кретањима, док је први пут забележена доминација мушког становништва у „временски најкраћим“ категоријама досељења из иностранства, коју у значајној мери чине повратничке миграције (Никитовић и др., 2015; Стевановић, 2006).

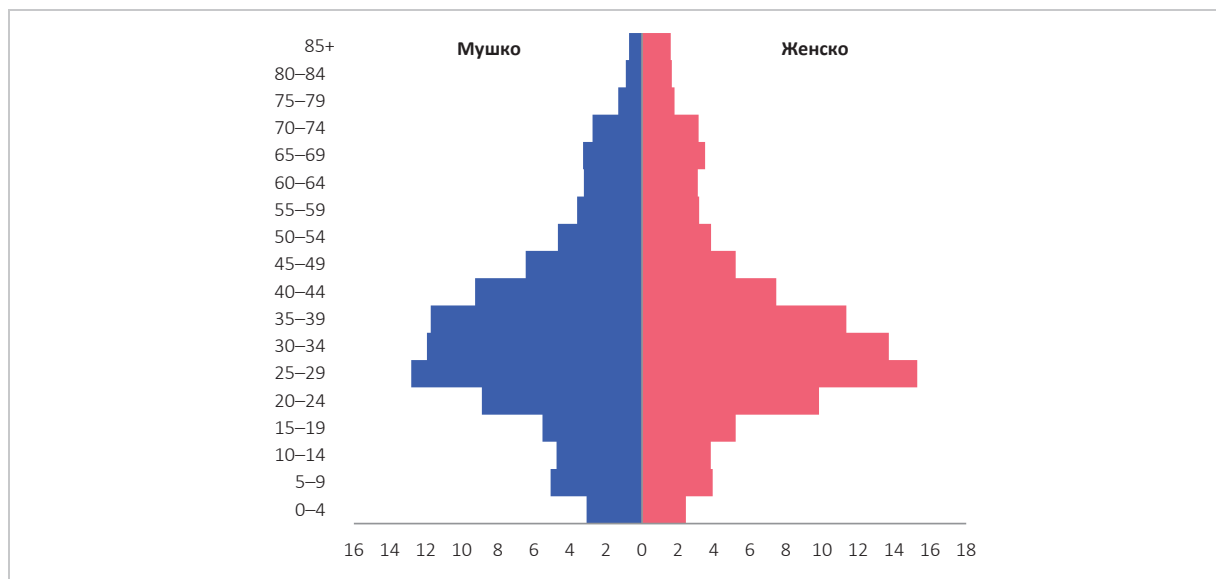
Већина регистрованог броја лица у земљи која су променила место становања после 2011. године била је у Београдском региону и Региону Војводине и износила је 58,8% анализираних контингента. У односу на просек Републике Србије, а нарочито у односу на остала два региона, учешће мушкараца у миграцијама је на овим подручјима нешто више. Један од разлога је специфичност насељске структуре у Региону Војводине и Београдском региону, односно заступљеност мањег броја популационо већих насеља. С тим у вези, један од разлога је што потпун обим локалних последњих пресељења у периоду између последња два пописа није регистрован у оквиру једне градске целине. Наиме, у методологији пописа се локалне миграције региструју као пресељења из једног насељеног места у друго. То је разлог што у оквиру насеља Београд нису регистроване миграције у оквиру исте градске општине, као и између општина које чине градско језгро. Слично је и са градским општинама Града Ниша чији делови припадају територији насеља Ниш.

Графикон 5.4. Стопа феминитета (мушко = 100) досељених (старости 20–34 год. у време пресељења) у периоду 2011–2022. према типу насеља, по Попису 2022, Република Србија (ниво области)

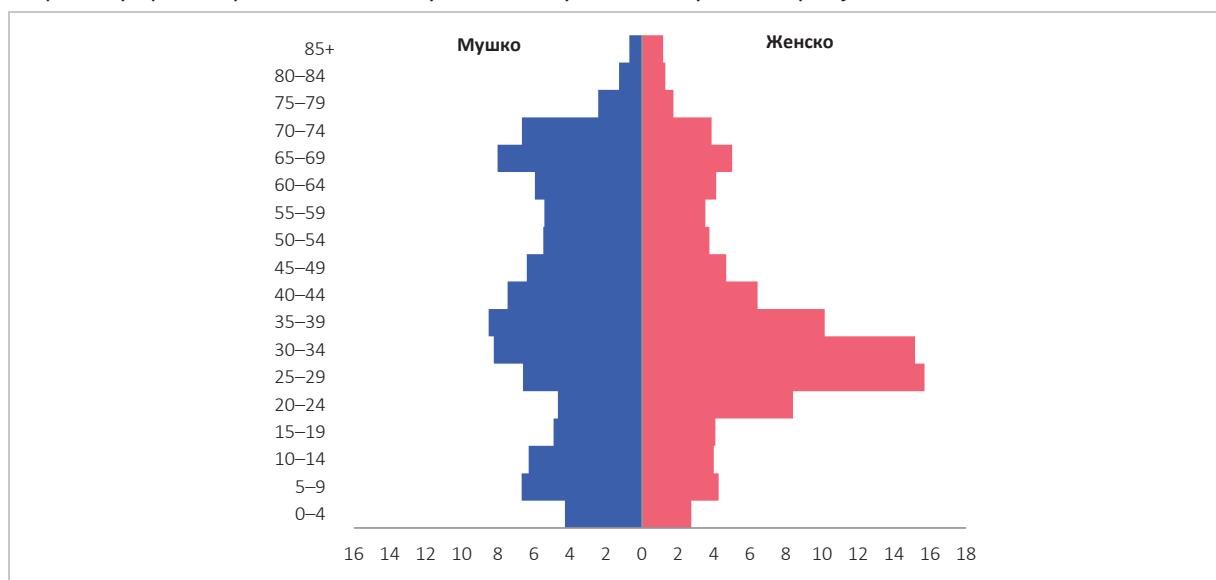

Када се посматрају миграционе карактеристике становништва према типу насеља, уочавају се значајније регионалне разлике у полној структури. Удео женског становништва досељеног у неградска подручја видно је већи у Региону Јужне и Источне Србије (60,7%) и Региону Шумадије и Западне Србије (61,9%). Када се анализа спусти на нижи ниво и посматра се само контингент од 20 до 34 године старости, који у највећој мери учествује у миграцијама (графикон 5.4), уочавају се веома наглашене разлике, што указује на веома ниску просторну покретљивост мушког становништва у неградским насељима (Никитовић и др., 2015). Стопа феминитета у овој мигрантској старосној групи је значајно различита и када се пореде градска и остала насеља, али и кад се посматрају одвојено. Када се посматрају само пресељења у градска насеља, разлика између Браничевске области (113,9), која има најниже, и Пчињске области (256,6), која има највише вредности анализираних групе досељених, јесте значајна. Међутим, у неградским подручјима су те разлике много наглашеније на нивоу области. Између најсеверније, Севернобачке области (169,0), са најнижим стопама феминитета, и најјужније, Пчињске области (657,7) – разлика је скоро четворострука. Поређењем градских и неградских подручја према стопи феминитета уочава се да у Зајечарској области постоји најмања разлика, а у Колубарској највећа, више него трострука, разлика у учешћу мушкараца и жена старости 20–34 године у пресељењима регистрованим у последњем међупописном периоду. Иако се у посматраној старосној категорији између два пописа смањила разлика у учешћу мушког и женског становништва старости 20–34 године, резултати поређења према типу насеља у које се лице доселило показују да су на нивоу области анализираних разлике по полу између досељавања у градска и остала насеља видно веће.

Графикон 5.5. Становништво досељено у периоду 2011–2022. у градска насеља, према старости у време пресељења и полу, по Попису 2022, Република Србија

Графикон 5.6. Становништво досељено у периоду 2011–2022. у остала (неградска) насеља, према старости у време пресељења и полу, по Попису 2022, Република Србија

Посматрано по старости, лица узраста 15–34 године чине најбројнију групу која је променила место становања после 2011. године, и она чине две петине (39,4%) укупног контингента. Следи становништво старости 35–39 година, ког има скоро трећина (32,1%). Свако шесто лице има 60 или више година (16,2%), а свако осмо припада најмлађим категоријама миграната (лица старости до 15 година чине 12,2% укупног контингента). У претходном попису, иста мигрантска старосна група је имала нешто повољнију старосну структуру (Никитовић и др., 2015), са већим уделима млађих категорија (0–14 и 15–34 године) и нижим уделима старијих старосних група (35–59 и 60 и више година).

Поређењем мушког и женског мигрантског становништва које се преселило након 2011. године уочавају се већи удели женског становништва само у старосној категорији 15–34 године (43,7% према 34,0%), док у свим осталим великим старосним групама мушкарци чине већину (10,5% према 14,4% у старости 0–14 година, 30,0% према 34,9% код старосне групе 35–59 година, и 15,8% према 16,7% код миграната старих 60 и више година). Старосна структура досељених из иностранства и повратника је очекивано нешто другачија од миграната који су учествовали у унутрашњим пресељењима, са тек нешто вишим уделима најмлађих и видно већим уделима најстаријег становништва.

Поред селективности миграната према полу, која се најбоље уочава у старосним групама које су у мигрантском смислу најактивније, како је већ наведено, укључивање анализе према типу насеља указује на знатне разлике и неравнотежу у полној структури досељених са тзв. најкраћим стажом (Никитовић и др., 2015; Стевановић, 2006). Графички приказ старосно-полне структуре досељених према типу насеља, представљен путем старосних пирамида (графикони 5.5 и 5.6), додатно наглашава значајне разлике у просторној покретљивости мушкараца и жена, нарочито у неградским подручјима. Разлика у односу на прошли попис становништва је та што су разлике према полу, које су биле највеће између 20. и 34. године старости, постале наглашене и у старијим групама становништва, нарочито код досељених у неградска насеља.

Табела 5.4. Просечна старост (у годинама) досељених у време досељења (2011–2022) према полу и типу насеља, по Попису 2022, Република Србија, по регионима

Тип насеља	Република Србија			Београдски регион			Регион Војводине			Регион Шумадије и Западне Србије			Регион Јужне и Источне Србије			Регион Косово и Метохија
	у	м	ж	у	м	ж	у	м	ж	у	м	ж	у	м	ж	
Укупно	37,5	37,6	37,3	37,4	36,8	37,9	36,2	35,9	36,4	38,0	39,1	37,2	39,0	40,4	38,0	...
Градска	36,6	36,0	37,1	36,6	35,8	37,3	35,9	35,3	36,5	36,9	3,4	37,3	37,4	37,2	37,5	...
Остала	38,9	40,7	37,7	40,1	40,3	39,9	36,5	37,0	36,2	38,9	41,8	37,1	40,7	44,2	38,5	...

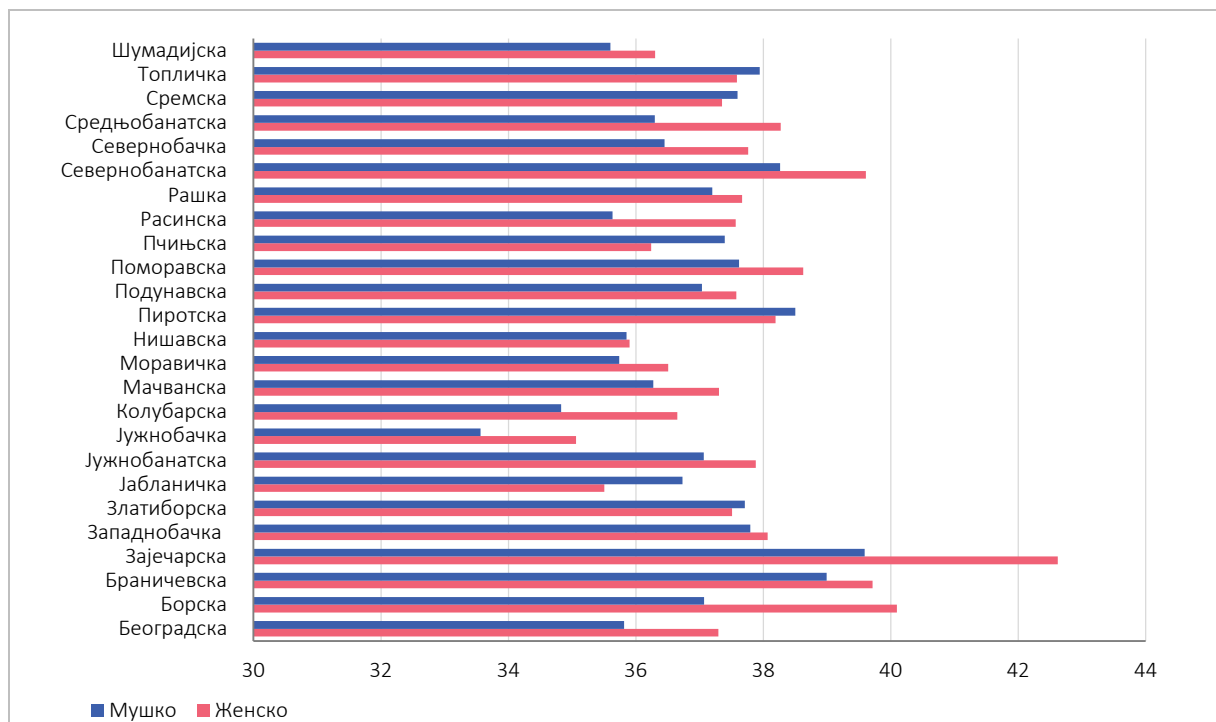
Просечна старост досељених лица на територији Републике Србије након 2011. године је 37,5 година (табела 5.4).¹¹ У градска насеља се досељавало становништво млађе за просечно нешто више од две године. Разлике између региона су уочљивије. Најмања разлика, од непуних годину дана, регистрована је у Региону Војводине, где је и најнижа просечна старост досељених, а затим у Региону Шумадије и Западне Србије – две године. Највећа разлика је у Београдском региону, где је становништво досељено у градска насеља, која чине огромну већину укупног миграционог обима, просечно млађе за три и по године. У Региону Јужне и Источне Србије, у коме је просечна старост досељених после 2011. највиша, ова разлика је тек за нијансу нижа.

Регионалне разлике између мушкараца и жена у просечној старости досељеног становништва су наглашеније, и то и у Региону Шумадије и Западне Србије и Региону Јужне и Источне Србије. Регистроване промене се донекле могу објаснити повећањем удела повратничких миграција, у којима је значајно заступљено старије становништво, већ наведеном специфичношћу структуре насеља, нарочито у Војводини, док се делом дугују и недостацима у усаглашености административне типологије насеља и урбанистичког развитака.

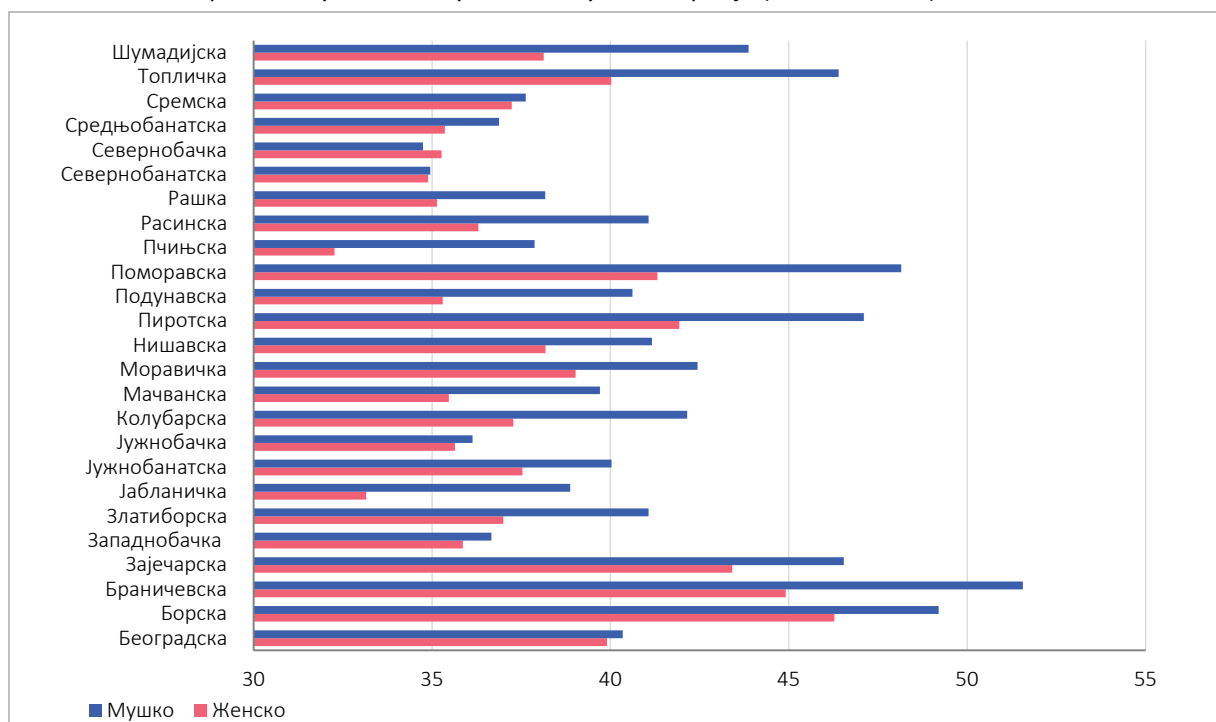
Када се анализа спусти на ниво области Републике Србије (графикони 5.7 и 5.8), разлике према полу у градским и неградским насељима постају још уочљивије. Нарочито су наглашене у областима које су у саставу јужне статистичке целине. На пример, Браничевска, Борска, Поморавска и Топличка област бележе најстарију просечну старост досељеног становништва оба пола у неградска подручја. Такође, уочавају се велике разлике у просечној старости између мушкараца и жена. На пример, у Браничевској, Топличкој или Поморавској области та разлика износи око седам година.

¹¹ У овом одељку, просечна старост досељених у периоду 2011–2022. односи се на старост у критичном моменту Пописа 2022.

Графикон 5.7. Просечна старост (у годинама) у време досељења лица досељених (2011–2022) у градска насеља, према полу, по Попису 2022, Република Србија (ниво области)

Графикон 5.8. Просечна старост (у годинама) у време досељења лица досељених (2011–2022) у остала насеља, према полу, по Попису 2022, Република Србија (ниво области)

5.3.2. Структура досељених према образовању и економској активности

Иако попис становништва не региструје сва пресељења која је особа могла имати током свог живота, већ само последње, анализа структура мигрантске популације која се доселила у периоду између два пописа према образовању и економској активности представља важан демографски показатељ друштвеног развоја. Стога, веома је важно што су ови подаци доступни за анализу и омогућавају боље разумевање социоекономских процеса и на националном и на локалном нивоу.

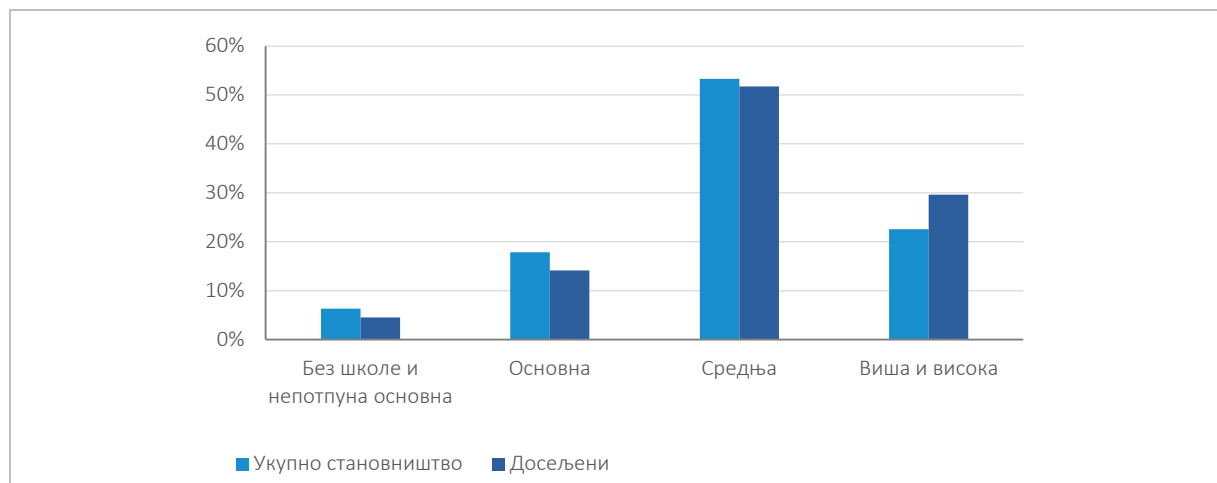
Од укупно 562,6 хиљада лица старости 15 и више година која су се након 2011. године преселила (табела 5.5) 4,5% има ниже образовање од основног. Основну школу је завршио сваки седми мигрант (14,1%), док је више од половине (51,6%) завршило средњу школу. Више (5,9%) и високо (23,6%) образовање има скоро трећина анализиране мигрантске популације. Становништво досељено из иностранства, иако чини мање од четвртине контингента, имало је видног утицаја на структуру по образовању. Иако у њиховом саставу, у односу на унутрашње мигранте, већи удео чине лица са непотпуним основним школом, као и основним образовањем, удео лица са високим образовањем је видно већи (26,9% према 22,6%). Досељени из бивших југословенских република – Босне и Херцеговине, Македоније и Црне Горе, као и досељени из земаља ван тог региона, имају највише уделе најобразованијих категорија становништва.

Слична образовна структура досељеног становништва забележена је и на претходном попису, уз видан пораст удела популације старе 15 и више година (са 14,9% на 23,1%). Такође, у поређењу са образовном структуром укупног становништва Републике Србије (графикон 5.9), образовна структура досељених после 2011. године је нешто повољнија, уз видно ниже уделе мање образованих и више уделе најобразованијег становништва. Може се рећи да се наставља тренд гравитирања млађег становништва из одређених земаља Западног Балкана ка Републици Србији. Такође, досељени из других земаља имају нешто повољнију образовну структуру.

Табела 5.5. Образовна структура досељених (старости 15 и више година) у периоду 2011–2022. према полу и типу миграција (унутрашње/међународне), по Попису 2022, Република Србија

	Досељени - укупно		Досељено са подручја Републике Србије		Досељено из других земаља	
	број	%	број	%	број	%
Укупно	562613	100,0	432598	100,0	130015	100,0
Без школе	6064	1,1	4866	1,1	1198	0,9
Непотпуна основна	19321	3,4	13059	3,0	6262	4,8
Основна	79252	14,1	59528	13,8	19724	15,2
Средња	290388	51,6	230244	53,2	60144	46,3
Виша	33339	5,9	26617	6,2	6722	5,2
Висока	132845	23,6	97922	22,6	34923	26,9
Непознато	1404	0,2	362	0,1	1042	0,8

Графикон 5.9. Образовна структура становништва старости 15 и више год. – досељени у периоду 2011–2022. и укупно становништво, по Попису 2022, Република Србија

Спуштањем анализе на регионални ниво (табела 5.6) уочавају се велике разлике у образовној структури досељених након 2011. године. Београдски регион је подручје са највећим уделом досељених, које одликује и најповољнија образовна структура. Удео досељених са основним и нижим нивоом образовања је вишеструко нижи у Београдском него у два јужна региона. Док је у Београдском региону тек сваки десети (10,1%) досељени после 2011. имао основно или ниже образовање, у Региону Шумадије и Западне Србије их је било двоструко више (21,6%), а у Региону Јужне и Источне Србије више од четвртине укупног броја (27,3%). Супротно је са уделима лица највиших образовних квалификација. У Београдском региону, чак 40,9% има завршену вишу или високу школу, док је у два јужна региона тај удео скоро упола нижи (23,2% и 21,6% респективно). Иако се у односу на претходни попис становништва бележи смањење удела мање образованих и изванредан пораст удела најобразованијих, у последњем попису разлике између региона постају наглашеније.

Табела 5.6. Образовна структура досељених (старости 15 и више год.) у периоду 2011–2022, према Попису 2022, Република Србија, по регионима

Регион	Укупно	Без школе	Непотпуна основна	Основна	Средња	Виша	Висока	Непознато
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	562613	6064	19321	79252	290388	33339	132845	1404
	Удео (%)	1,1	3,4	14,1	51,6	5,9	23,6	0,2
Београдски регион	169987	941	2107	14155	82670	11990	57567	57
	Удео (%)	0,6	1,2	8,3	48,6	7,1	33,9	0,3
Регион Војводине	161620	2149	5695	23623	85061	8548	36262	282
	Удео (%)	1,3	3,5	14,6	52,6	5,3	22,4	0,2
Регион Шумадије и Западне Србије	125982	1317	5224	20717	69214	7180	21999	331
	Удео (%)	1,0	4,1	16,4	54,9	5,7	17,5	0,3
Регион Јужне и Источне Србије	105024	1657	6295	20757	53443	5621	17017	234
	Удео (%)	1,6	6,0	19,8	50,9	5,4	16,2	0,2
Регион Косово и Метохија	...	...	...	...	...	...	...	...

Економски активно становништво које се доселило након 2011. године чинило је око половине (320 хиљада или 49,5%) укупног анализираниог контингента (табела 5.7), од чега је 84,9% запослено, тј. обавља занимање. Већина досељеног активног становништва су унутрашњи мигранти (80,9%), док је петина из иностранства (18,1%). Досељени из иностранства имају и натпросечне уделе активних који не обављају занимање, тј. незапослених, који чине четвртину укупног контингента досељених након 2011. године. Такође, међу досељенима из иностранства је натпросечан удео пензионера (30 хиљада или 33,4%), који чине трећину укупног анализираниог контингента. Иако малобројан, контингент досељених са приходом од имовине или инвестиција (1 753 лица) већински чине лица досељена из иностранства (53,5%).

Табела 5.7. Становништво досељено у периоду 2011–2022. према полу, активности и типу миграција (унутрашње/међународне), по Попису 2022, Република Србија

Активност миграната	Досељени	Досељено са подручја Републике Србије		Досељено из других земаља	
	број	број	%	број	%
Укупно	640804	491642	76,7	149162	23,3
Економски активни – обављају занимање	271786	222580	81,9	49206	18,1
Економски активни – незапослени	48289	35898	74,3	12391	25,7
Деца млађа од 15 година	78191	59044	75,5	19147	24,5
Ученици, студенти	48639	37737	77,6	10902	22,4
Пензионери	91036	60660	66,6	30376	33,4
Лица са приходом од имовине или инвестиција	1753	816	46,5	937	53,5
Лица која се баве производњом добара за потребе свог домаћинства	4385	2975	67,8	1410	32,2
Лица која обављају неплаћене кућне послове у свом домаћинству	56940	44637	78,4	12303	21,6
Остало	39785	27295	68,6	12490	31,4

У односу на претходни попис, досељени из иностранства бележе знатан пораст удела економски активног становништва, са 10,8% на 18,1% у укупном контингенту. То је такође случај са уделом пензионера (са 20,0% на 33,4%), што је донекле условљено старосном структуром укупног становништва, као и становништва из Републике Србије које ради или борави у иностранству, њиховим везама са земљом порекла, њиховим миграционим плановима након пензионисања, који неретко подразумевају практиковање различитих модела транснационалне мобилности између земаља порекла и пријема (Предојевић-Деспич, 2009; Predojević-Despić & Penev, 2016).

5.3.3. Структура досељених према држављанству

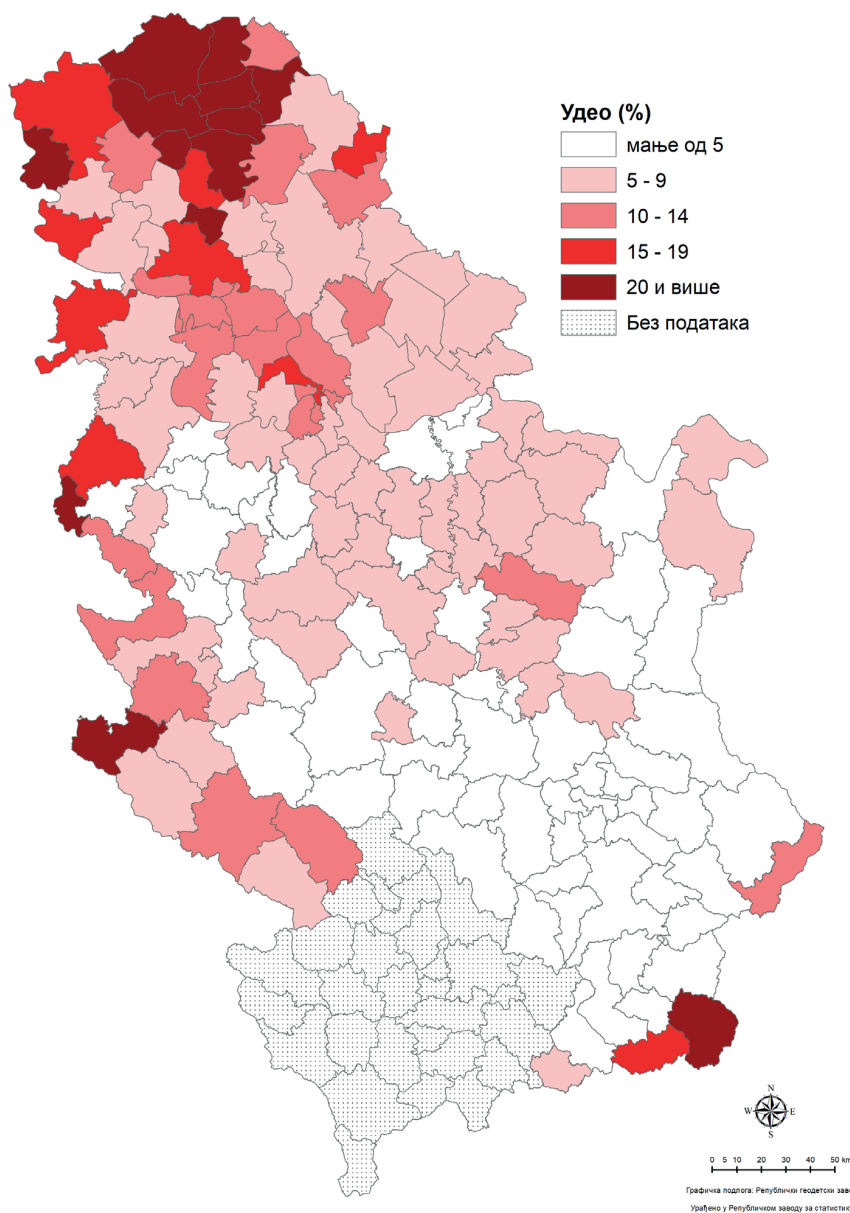
Досељено становништво након 2011. године (табела 5.8) у највећој мери је поседовало само држављанство Републике Србије (85,8%). Двојно држављанство је имао сваки десети мигрант (10,5%), а пасош неке друге земље свега 3,6% контингента. Највећи број досељених који поседују само пасош Републике Србије је у Београдском региону (158,7 хиљада), док се у Региону Војводине налази највећи број миграната са пасошем Републике Србије и неке друге државе.

Табела 5.8. Структура досељених у периоду 2012–2022. према држављанству, по Попису 2022, Република Србија, по регионима

Регион	Укупно	Држављанство			
		Републике Србије	Републике Србије и неке друге државе	неке друге државе	без држављанства
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	640804	549769	67581	23257	197
	Удео (%)	85,8	10,5	3,6	0,0
Београдски регион	188681	158737	20401	9499	44
	Удео (%)	84,1	10,8	5,0	0,0
Регион Војводине	187978	148375	31329	8186	88
	Удео (%)	78,9	16,7	4,4	0,0
Регион Шумадије и Западне Србије	144904	130439	10908	3534	23
	Удео (%)	90,0	7,5	2,4	0,0
Регион Јужне и Источне Србије	119241	112218	4943	2038	42
	Удео (%)	94,1	4,1	1,7	0,0
Регион Косово и Метохија	...	...	...	...	...

У односу на претходни попис, удео досељених само са пасошем Републике Србије повећан је за око 150 хиљада лица, међутим, њихов удео је смањен за око два процентна поена. Са друге стране, удео досељених са двојним држављанством није забележио велики скок (са 8,5% на 10,5%), али њихов број је повећан за скоро 30 хиљада лица. Слично је и са досељеним странцима (3,4% према 3,6%), чији је број код категорије досељених са тзв. најкраћим стажом порастао за осам хиљада лица. Посматрано по регионима, највећи пораст броја анализираних групе миграната са двојним држављанством је регистрован у Војводини, и то са 16 хиљада на 31 хиљаду лица. Највећи број се доселио у Нови Сад (10,5 хиљада лица), док већина општина Севернобанатске и Севернобачке области, као и делови Јужнобачке области, имају високе уделе мигрантског становништва са двојним држављанством (Републике Србије и неке друге државе) у укупном броју досељених у периоду 2012–2022. године (карта 5.3). Такође, релативно високи удели су регистровани и у већини централних београдских општина, а нарочито у општини Земун.

Карта 5.3. Удео мигрантског становништва с двојним држављанством (Републике Србије и неке друге земље) у укупном броју досељених у периоду 2011–2022, по општинама/градовима, Попис 2022.

Од укупног броја досељених из иностранства (149 хиљада) регистровано је да само пасош Републике Србије има 81 хиљада лица, 45,5 хиљада има двојно држављанство, а пасош неке друге земље 22,3 хиљаде лица. Док укупно 13,4 хиљаде лица која су се доселила из бивших република СФРЈ има само српско држављанство, њих 21,1 хиљада има двојно држављанство. Такође, од скоро 30 хиљада досељених из Немачке и Аустрије тек нешто више од четири хиљаде има двојно држављанство. Од досељених из иностранства трећина укупног броја лица која не поседују пасош Републике Србије се доселила из Руске Федерације. Од 11,5 хиљада досељених из Русије 2,6 хиљада лица има српски пасош, двојно држављанство тек нешто више од 1 000 лица, док је за 7,6 хиљада лица регистровано да имају пасош неке друге земље.

ЛИТЕРАТУРА

Лукић, В. (2015). *Две деценије избеглиштва у Србији: Попис становништва, домаћинства и станова 2011. у Републици Србији*. Београд: Републички завод за статистику.

Никитовић, В., Предојевић-Деспић, Ј., & Маринковић, И. (2015). Мигрантско становништво. У В. Никитовић (ур.), *Популација Србије почетком 21. века. Попис становништва, домаћинства и станова 2011. у Републици Србији* (стр. 98–129). Београд: Републички завод за статистику.

Пенев, Г., & Предојевић-Деспић, Ј. (2012). Просторни аспекти емиграције из Србије. Три 'вруће' емиграционе зоне. *Становништво*, 50(2), 35–64.

Пенев, Г., & Предојевић-Деспић, Ј. (2019). Промене становништва Србије у постјугословенском периоду (1991–2017): Важнији демографски аспекти / The population change in Serbia in the post-Yugoslav period (1991–2017): Significant demographic aspects, *Sociološki pregledu*, 53(3), 1183–1216.

Predojević-Despić, J. (2009). "Migrantske mreže: nezaobilazna perspektiva u proučavanju savremenih međunarodnih migracija". *Sociološki pregled*, 43 (2), 209-229.

Predojević-Despić, J., & Penev, G (2016) Population of Serbia Abroad by Destination Countries: Regional Approach, *Glasnik Srpskog geografskog društva*, 96(2), 83–106

Стевановић, Р. (2006) Мигрантско становништво Србије. У Г.Пенев (ур.), *Становништво и домаћинства Србије према Попису 2002. године* (стр. 71 -106). Београд: Републички завод за статистику.